

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВАХ

В статті розкрито питання інформаційного забезпечення аналізу грошових потоків підприємства, окреслено основні проблеми, складові інформаційного забезпечення та принципи його ефективної побудови.

Ключові слова: грошові потоки, інформація, аналіз, управління, ефективність, показники, управлінський облік.

В статье раскрыты вопросы информационного обеспечения анализа денежных потоков предприятия, определены основные проблемы, составляющие информационного обеспечения и принципы его эффективной организации.

Ключевые слова: денежные потоки, информация, анализ, управление, эффективность, показатели, управленческий учет.

In the article the issues of information security company cash flow analysis, identify key issues that make up the information and principles of its efficient organization.

Key words: cash flows, information, analysis, management, efficiency, performance, management accounting.

Постановка проблеми. Система прийняття управлінських рішень розглядає грошові потоки підприємства як рух коштів, а також грошові активи, їх залишки на звітну дату. При цьому з точки зору успішного менеджменту підприємство для забезпечення постійної налагодженої діяльності, високої ліквідності та платоспроможності прагне максимізувати наявні залишки коштів, але поряд з цим грошові активи зазнають впливу факторів часу, ризику і ліквідності, і підприємство не тільки не одержує додатковий дохід, але й втрачає від знецінення коштів.

Тому для більш ефективного вкладення тимчасово вільних коштів, їх диверсифікації у грошові субститути (еквіваленти, короткострокові високоліквідні фінансові інструменти), для одержання додаткових прибутків, а також для зменшення грошової маси, необхідної для обслуговування діяльності підприємства й витрат на її утримання, підвищення оборотності коштів, господарюючі суб'єкти намагаються зменшувати запаси грошових коштів та більш активно їх використовувати.

Таким чином, важливим завданням управління грошовими потоками підприємства є оптимізація залишків коштів та ефективна організація платежів і розрахункової політики, що можливо завдяки побудові необхідного інформаційного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інформаційного забезпечення аналізу грошових потоків підприємства досліджували

вітчизняні науковці І. Бланк [8], Л. Гриценко [9], Л. Лігоненко [10], та ін., які в загальному висвітлювали це питання.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість публікацій, необхідність удосконалення інформаційного забезпечення аналізу грошових потоків підприємства залишається актуальною. Відповідно до постійних змін в законодавстві, практиці ведення обліку, складання звітності виникає потреба в постійному оновленні підходів до інформаційного забезпечення аналізу та управління, їх теоретичній та практичній цінності.

Мета статті. Мета даної статті - дослідження проблем, що пов'язані з організацією інформаційного забезпечення управління грошовими потоками підприємства та визначення шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Для прийняття будь-яких управлінських рішень необхідним елементом є інформаційна база, яка дозволяє поєднати знання стосовно предмету дослідження і забезпечити ефективне здійснення аналізу та контролю. Ефективність управління грошовими потоками першочергово залежить від достатності та якості інформаційного забезпечення.

Під системою інформаційного забезпечення управління грошовими потоками розуміють функціональний комплекс, що забезпечує процес безперервного та цілеспрямованого збору необхідних інформаційних показників для здійснення аналізу, планування підготовки оперативних управлінських рішень за всіма аспектами їх формування на підприємстві.

Проблема організації управління грошовими потоками на підприємствах України взагалі, полягає у відсутності системи інформаційного забезпечення, яка б підтримувала процес прийняття рішень. Результати аналізу існуючої практики організації управління грошовими потоками на вітчизняних підприємствах свідчить, що інформаційна база управління обмежується фінансовою звітністю та частковим і періодичним використанням даних реєстрів бухгалтерського обліку. Такий підхід до організації системи інформаційного забезпечення має ряд недоліків, а саме:

- згідно із П(С)БО 4 [6], Звіт про рух грошових коштів у частині відображення операційних потоків віднедавна складається прямим методом, проте внесені зміни не дозволяють повною мірою проаналізувати структуру потоків за їх різновидами;
- робота з реєстрами бухгалтерського обліку без їх попереднього впорядкування досить громіздка, не зовсім зручна і потребує значних витрат часу при комплексному аналізі;
- на підприємствах зазвичай відсутній управлінський облік, що автоматично обмежує інформаційну забезпеченість прийняття рішень щодо грошових потоків.

Така ситуація призводить до негативних явищ:

- перенасичення інформацією та її нечітка визначеність і зрозумілість як результат відсутності систематизації, структурування та формалізації призводить до складності перетворення й використання даних;
- неповнота інформаційного забезпечення: неможливість обробки всіх інформаційних показників і потоків призводить до застосування в процесі прийняття управлінських рішень окремих елементів інформації, що негативно впливає на якість менеджменту;
- відсутність зв'язків між інформаційними потоками, що унеможлиблює координацію рішень та дій під час управління грошовими потоками;
- відсутність «інформаційних ключів», тобто складність читання інформації, оскільки вона, по суті, не проходить первинної обробки, систематизації, структурування та співставного узагальнення (особливо це стосується даних облікових регістрів).

Вказані явища унеможливають побудову і впровадження ефективних систем аналізу, планування і контролю за грошовими потоками на підприємствах. Саме тому завдання організації раціональної інформаційної системи, побудови ефективного управлінського обліку грошових потоків для вітчизняних підприємств є надзвичайно корисним та необхідним.

Перш за все потрібно охарактеризувати параметри, яким повинна відповідати інформація для управлінського обліку та визначити необхідні інформаційні показники, призначені для внутрішнього користування при обґрунтуванні і прийнятті управлінських рішень.

Таким чином, інформаційне забезпечення управління грошовими потоками підприємства повинно відповідати вимогам достовірності, повноти, простоти у використанні, адаптованості та оперативності. Ступінь дотримання вказаних вимог визначає якість інформації, яка в подальшому безпосередньо впливає на ефективність прийнятих управлінських рішень.

Побудова інформаційного забезпечення управління грошовими потоками для вітчизняних підприємств реалізується шляхом визначення ключових параметрів, відповідних показників, так званих інформаційних потоків, класифікація яких представлена на рис. 1.

Розглянемо кожну складову інформаційного забезпечення управління грошовими потоками підприємства.

Отже, відповідно до основної ознаки – джерелами надходження – інформаційні потоки можна поділити на відомості внутрішнього та зовнішнього характеру.

До складу внутрішньої інформації належить:

- показники фінансової звітності - балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал,

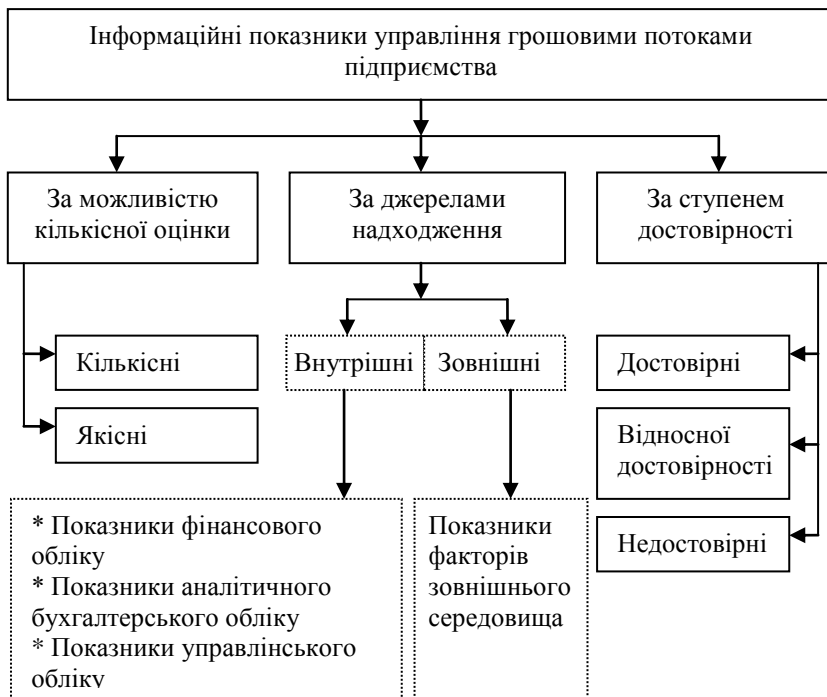

Рисунок 1. - Класифікація показників інформаційного забезпечення управління грошовими потоками підприємства

приміток до річної фінансової звітності. Лише звіт про рух грошових коштів містить інформацію про переміщення коштів, власне, про грошові потоки, інші форми звітності надають статичні відомості про залишки коштів на звітну дату. При цьому на підприємствах вказані форми звітності складаються раз на рік, що суттєво обмежує аналітичний потенціал показників фінансової звітності для прийняття керівництвом ефективних рішень стосовно управління грошовими потоками.

– показники аналітичного бухгалтерського обліку, які фіксуються в облікових регістрах, зокрема картки рахунків 30, 31, 33, оборотно-сальдові відомості за цими рахунками і їх субрахунками, аналіз субконто за аналітикою за довільний період чи на будь-яку дату. Вказане джерело інформації є надзвичайно важливим та дозволяє формувати великий діапазон документів, аналітичних форм. На підприємствах зазвичай відсутній чіткий механізм форми та періодичності представлення показників аналітичного

бухгалтерського обліку. Актуально запропонувати для ефективного управління грошовими потоками складання періодичністю двічі на місяць оборотно-сальдової відомості за 30, 31 та 33 рахунками у розрізі субрахунків та всієї аналітики, а також додавати відомості за рахунками контрагентів: покупців, постачальників, різноманітних дебіторів та кредиторів, статей доходів і витрат, для аналізу та контролю за грошовими потоками.

– показники управлінського обліку, які формуються в системі бухгалтерського обліку, тобто у внутрішніх документах, що дозволяють представити інформацію у вигляді, адекватному цілям аналізу. Поняття управлінського обліку представляють як інструмент для прийняття управлінських рішень. Кожне підприємство самостійно визначає параметри, порядок організації та функціонування такого виду обліку.

Можна стверджувати, що управлінський облік передбачає створення певної програми інформаційної підтримки прийняття рішень (як і аналізу, планування та контролю), управління діяльністю підприємства в цілому та кожним її аспектом, що спирається на бухгалтерські відомості. В системі автоматизованого ведення обліку додаткові програмні продукти для одночасного ведення і управлінського обліку впроваджено частково. Тому раціонально для підприємств в питанні побудови управлінського обліку грошових потоків – формування звітних аналітичних таблиць, що в розрізі аналітики демонструватимуть рух коштів за певний період, зі спів ставними таблицями, які звітуватимуть про стан розрахунків, порядок надходження та витрачання коштів.

Слід враховувати, що управлінський облік передбачає не тільки ретроспективний аналіз модифікованої бухгалтерської інформації та звітності, а ще й планування, прогнозування, врахування факторів та тенденцій, тому важливим джерелом інформаційного забезпечення є зовнішні показники та відомості:

– показники макроекономічного розвитку держави, які виступають основою для проведення аналізу і прогнозування загального економічного середовища. Сюди відносяться відомості про зміни валового внутрішнього та національного доходу, темп інфляції, облікову ставку Національного банку України. Таку інформацію можна знайти у статистичних щорічниках, а слідкувати за її поточними змінами можна на офіційному сайті Державного комітету статистики України [12];

– показники галузевого розвитку, що відображають динаміку пропозиції та цін на відповідні послуги, роботи та товари на ринку, рівень рентабельності й успішності видів діяльності, галузі. Вказану інформацію можна знайти і у періодичних та спеціальних виданнях;

– нормативно-регулюючі показники – характеризують правове поле функціонування підприємства. Ці показники відображаються у нормативно-правових документах: законах, кодексах, постановах

бухгалтерського обліку, положеннях, інструкціях тощо. Вказана інформація необхідна для менеджменту грошових потоків, може бути отримана з комп'ютерних інформаційно-правових систем («Ліга», «Юрист-плюс» та інші), а також з офіційного сайту Верховної ради України з останніми змінами на поточну дату запиту [11];

– показники стану кон'юнктури на фінансовому ринку, які відображають види основних фондових інструментів, їх ціни та обсяги угод, зведений індекс динаміки фондового ринку, види банківських послуг, умови надання та вартість різних видів кредитування, розмір депозитної ставки, умови та вартість укладання лізингових угод, умови та види страхових послуг. Такі показники отримуються шляхом моніторингу спеціальних та масових видань, інформаційних бюлетенів, активних тек на офіційних інформаційних сайтах.

Вказані показники є найбільш креативними для менеджера, дозволяють здійснювати стратегічне планування, розробляти варіації у концепції розвитку видів діяльності підприємства як загалом, так і ефективного розпорядження його активами, спираючись на існуючу практику і дозволени механізми організації розрахунків, обирати найкращі варіанти для максимального результативного управління грошовими потоками.

Також необхідно враховувати, що інформація не обмежена числовим виразом і показники інформаційного забезпечення менеджменту грошових потоків поділяються на:

- кількісні – ті, що можуть бути представлені у вартісному виразі. Вони складають переважну частину інформаційного забезпечення.
- якісні – ті, що не можливо алгебраїчно оцінити. Це інформація нормативно-правового характеру, прогнози, очікування.

Крім того, пропонується поділяти інформацію за ступенем достовірності, але на наш погляд, використання алгоритмів для її визначення, не практично, оскільки така принципова і якісна характеристика відомостей відбувається на рівні досвіду, інтуїції управлінця, бухгалтера, і шкала достовірності для кожного з них індивідуальна.

Важливим аспектом інформаційного забезпечення аналізу грошових потоків є документування розрахункових та облікових операцій підприємства. Згідно з Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [4], всі операції, пов'язані з грошовими потоками, мають бути оформлені відповідними типовими формами документів, затвердженими у встановленому державою порядку.

Відповідно до п. 22.1. статті 22 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [2], Інструкції про безготівкові розрахунки, платежі здійснюються за такими розрахунковими документами як платіжне доручення, платіжна вимога-доручення, платіжна вимога, розрахунковий чек,

акредитив, а також інкасо, за допомогою чекових розрахунків та банківських платіжних карток.

Підприємства (клієнти банку) для здійснення розрахунків самостійно обирають їх форму, визначаючи при укладанні договорів. Їх типові приклади наведені в додатках до Інструкції № 22 [7]. Також Законом України «Про обіг векселів в Україні» [3] дозволяється вексельна форма розрахунків, де розрахунковим документом є вексель. Положення про ведення касових операцій в національній валюті в Україні № 637 [5] визначає порядок ведення та документування касових операцій підприємства.

Первинні документи не є зручними для їх аналізу, співставлення та опрацювання для прийняття управлінських рішень, тому побудова інформаційного забезпечення аналізу грошових потоків вимагає формування адаптованих аналітичних документів, де мала б відображення лише інформація, яка є корисною для менеджера – послідовна, спів ставна, доречна, детальна, але без зайвих відомостей.

Отже, інформаційне забезпечення аналізу грошових потоків підприємства спирається на формування елементів управлінського обліку. Ефективну структуру управлінського обліку грошових потоків підприємства можна представити у вигляді двох важливих і послідовних складових.

До першої належить інформація бухгалтерського, фінансового та податкового обліку переважно у вигляді облікових реєстрів рахунків відображення безпосередньо наявності і руху грошових коштів та кореспондуючих з ними рахунків, а також узагальнених схем податкового обліку. До другої: створення окремих зведених аналітичних документів: календаря грошових потоків, балансу грошових активів, платіжного обороту підприємства.

Запропонований підхід до побудови управлінського обліку грошових потоків в системі інформаційного забезпечення допоможе досягти поставлених цілей та завдань дієвого менеджменту.

Висновки. Ефективне управління грошовими потоками підприємства вимагає побудови необхідного інформаційного забезпечення, яке задовольняло б усі потреби фінансового менеджменту в управлінні грошовими потоками і дозволяло здійснювати їх поглиблений аналіз, планування та контроль. І зрозуміло, що механізм регламентованого бухгалтерського й фінансового обліку не можуть повністю задовольнити ці потреби, тому проектування та впровадження адекватної схеми управлінського обліку грошових потоків підприємства забезпечить ефективний менеджмент руху грошових коштів.

Інформаційне забезпечення аналізу грошових потоків підприємства спирається на формування елементів управлінського обліку.

Ефективну структуру управлінського обліку грошових потоків підприємства можна представити у вигляді двох важливих і послідовних складових. До першої належить інформація бухгалтерського, фінансового та податкового обліку переважно у вигляді облікових реєстрів рахунків

відображення безпосередньо наявності і руху грошових коштів та кореспондуючих з ними рахунків. Трансформація облікової інформації реалізує створення окремих зведених аналітичних документів: календаря грошових потоків, балансу грошових активів, платіжного обороту підприємства, що у поєднанні з додатковими зовнішніми відомостями узагальнено являють собою другу результативну складову.

Отже, управління грошовими потоками підприємства вимагає побудови ефективного інформаційного забезпечення та розробки адекватної методики обліку і документування, налагодженого механізму формування, узагальнення та використання аналітичних даних, уніфікації облікових показників та документів – побудови відповідної та результативної системи інформаційного забезпечення аналізу грошових потоків підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Податковий кодекс України - від 02.12.2010 № 2755-VI. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» - від 05.04.2001 р. № 2346, із змінами. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про обіг векселів в Україні» - від 05.04.2001 р. № 2374-III, із змінами. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.95р. № 88, із змінами. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Положення про ведення касових операцій в національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління НБУ від 15.12.2004 р. № 637, із змінами. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 «Звіт про рух грошових коштів»: Положення Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87, із змінами і доповненнями. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті України, затверджена постановою Правління НБУ від 21.01.2004 р. № 22, із змінами. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. [Текст]. Т.1. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Эльга; Ника-Центр, 2004. – 621 с.
9. Гриценко Л. Л. Контролінг грошових потоків підприємств [Текст]// Актуальні проблеми економіки. – Київ. – 2010. – № 3 (105). – С. 148-154.
10. Лігоненко Л. О. Управління грошовими потоками [Текст]: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. – К. : КНТЕУ, 2005. – 254с.
11. <http://www.rada.gov.ua>
12. <http://www.ukrstat.gov.ua>